

Arbeidsnotater

T A T I S T I S K S E N T R A L B Y R Å

IB 69/4

Oslo, 18. juli 1969

INNSENDINGER MOT NASJONALREGNSKAPET
I
NORGES REDERFORBUNDS UTTALELSE
OM
FORMUESFORDELINGSKOMITÉENS INNSTILLING

Av
Statistisk Sentralbyrå

Innhold

	Side
I. Realkapitalberegningene	2
II. Beregningen av økingen i den private nettofinanskapital	6
III. Beregningen av økingen i den private formue	10
IV. Sluttord	14

Norges Rederforbund mener å ha påvist til dels betydelige feil i de tallene fra nasjonalregnskapet som Formuesfordelingskomitéen har gjort bruk av i sin innstilling. Dette gjelder spesielt tallene for fordelingen på personer og selskaper av eierforholdet til den private realkapital, den private nettofinanskapital og den private nettoformue. Dessuten gjelder det tallene for fordelingen av økingen i den private nettoformue på sparing og prisvinst. I innstillingen fra Formuesfordelingskomitéen er disse tallene gjengitt i kapittel V, tabellene 17 og 18 (sidene 105 og 106)¹⁾. Byrået skal nedenfor drøfte Rederforbundets innvendinger på hvert av de områdene som er nevnt ovenfor.

I. REALKAPITALBEREGNINGENE

Etter Rederforbundets mening har Statistisk Sentralbyrå overvurdert den faktiske verdi av realkapitalutstyret i bergverksdrift og industri ved utgangen av 1949 med rundt 2 milliarder kr., ved utgangen av 1963 med rundt 10 milliarder kr. og ved utgangen av 1965 med anslagsvis 13 milliarder kr. For økingen i realkapitalens verdi i perioden 1950-1965 betyr således den feil som menes påvist, en overvurdering på anslagsvis 11 milliarder kr.

Formuesfordelingskomitéen har nyttet realkapitaltallene dels til å beregne veksten i nasjonalformuen, dels som grunnlag for å belyse hvordan økingen i den private realkapital og nettoformue fordeler seg på personer og selskaper. I forhold til veksten i nasjonalformuen for perioden 1950-1965 utgjør en eventuell overvurdering av den størrelsesorden som her antydnet, rundt regnet 7 prosent. For fordelingen av veksten i den private realkapital og nettoformue på personer og selskaper får den eventuelle feil større virkninger. Dette skal en komme tilbake til i avsnitt III. Hvis Rederforbundets tall for overvurderingen var riktige, ville det bety at Formuesfordelingskomitéens tall for økingen i den private realkapitalen for perioden 1950-1965 var overvurdert med anslagsvis 3 prosent for personer og 22-23 prosent for selskaper.

1) Tallene for den samlede private formue er hentet fra offisiell statistikk. Det samme gjelder tallene for endringen i nettofinanskapitalen og for sparingen både når det gjelder den private sektor totalt og fordelingen på personer og selskaper. Nivåtallene for personenes og selskapenes nettofinanskapital i 1962 er hentet fra manuskript i Statistisk Sentralbyrå. Fordelingen på personer og selskaper av den private realkapital og endringen i den er beregnet av Formuesfordelingskomitéen. Det samme gjelder (i) nivåtallene for personenes og selskapenes nettofinanskapital i 1949 og 1965, som er avledet av nivåtallene for 1962 og endringstallene for 1949-1965, og (ii) tallene for prisvinsten, som er avledet av tallene for økingen i den private formue og tallene for den private sparing.

Realkapitalen og kapitalslitet i de forskjellige næringer hører med til de postene i Statistisk Sentralbyrås nasjonalregnskap som er mest usikkert beregnet. Dels henger dette sammen med at postene rent begrepsmessig er problematiske, men først og fremst skyldes det at den statistiske bestemmelse av postene byr på store vansker. Det statistiske primærmateriale som finnes på disse områder i dag, er svært mangelfullt og vanskelig å tolke.

Den metode som har vært i bruk og som fortsatt nyttes i nasjonalregnskapet, bygger på en direkte beregning av verdien av realkapitalen i et bestemt basisår uttrykt i faste priser. Som basisår er nyttet 1952, og blant annet for bergverksdrift og industri bygger beregningene av realkapitalbeholdningene dette år i hovedsak på brannforsikringsverditall fra Bedriftstellingen 1953. Tallene for realkapitalen i den etterfølgende periode blir deretter indirekte beregnet ved hjelp av tall for nettoinvestering år for år, også uttrykt i faste priser. Tallene for nettoinvestering forutsetter selvstendige anslag for bruttoinvestering og kapitalslit, og her nytter en tallene fra de årlige nasjonalregnskap. Etter at tallene i faste priser er beregnet, kan en ved hjelp av prisindekser regne om til tall i løpende kroneverdi. En skal ikke her gå i detalj, men bare presisere at denne indirekte metode forutsetter beregninger på fire kritiske punkter:

(i) kapitalbeholdningen i basisåret, (ii) årlige tall for bruttoinvestering, (iii) årlige tall for kapitalslit og (iv) prisindekser for omregning til løpende kroneverdi. På alle disse punkter foreligger det muligheter for feil.

Den indirekte beregningsmetode har den egenskap at hvis en ikke gjør feil på noen av de kritiske punkter angitt ovenfor, skal ekstrapolerte tall for verdien av realkapitalen på et bestemt senere tidspunkt gi samme resultat som en ny direkte beregning av realkapitalen på vedkommende tidspunkt. Hvis dette viser seg ikke å være tilfelle, vil en måtte fastslå at det har vært gjort feil på ett eller flere av de kritiske punkter, eller ved den nye direkte beregning av realkapitalen. Men dessverre vil en ikke kunne si noe om hvor feilen (eller eventuelt feilene) ligger eller hvor store de er.

Den feil som Rederforbundet mener å ha påvist i tallene for realkapitalen, bygger på en sammenlikning mellom nasjonalregnskapets tall for realkapitalen i bergverksdrift og industri ved utgangen av 1963 og de tilsvarende brannforsikringsverditall fra Bedriftstellingen 1963. Nasjonalregnskapets tall skal i prinsippet gi den nedskrevne gjenanskaffelsesverdi av realkapitalen. Norges Rederforbund forutsetter i sin beregning at brannforsikringsverditalleene helt ut svarer til gjenanskaffelsesverdien som ny. Ved utgangen av 1963 var de to tall omtrent nøyaktig like store. Av dette

trekker Norges Rederforbund den konklusjon at Byråets realkapitalberegninger for 1963 i vesentlig grad overvurderer realkapitalens nedskrevne gjenanskaffelsesverdi. For å bestemme størrelsen av overvurderingen nytter Rederforbundet brannforsikringsverditall fra Bedriftstillingen 1963 og et anslag for forholdstallet mellom nedskrevet gjenanskaffelsesverdi og gjenanskaffelsesverdi som ny. Rederforbundet innrømmer at det anvendte forholdstall for 1963 er et grovt og skjønnsmessig anslag uten noen egentlig bakgrunn i et påvist størrelsesforhold. For årene 1949 og 1965 er den påståtte overvurdering anslått forholdsmessig ut fra den beregnede overvurdering i 1963.

Brannforsikringsverditallene for 1963 er foreløpig ikke nyttet av Byrådet ved realkapitalberegningene i nasjonalregnskapet. Rederforbundet har således trukket inn en ny statistisk kilde i sine beregninger. Rent generelt vil en i denne forbindelse få bemerke at det dessverre ikke er noe uvanlig at tall fra to forskjellige statistiske kilder viser til dels store avvik. I alminnelighet vil en ikke av dette kunne slutte noe om hvilken av kildene som er riktig. Begge kilder vil kunne inneholde feil, kanskje feil av ulike slag. For størrelsen av det avviket som Rederforbundets beregning viser, er det avgjørende (i) om brannforsikringsverditallene for 1963 i store trekk er riktige og (ii) om de helt ut kan tolkes som et uttrykk for gjenanskaffelsesverdien av realkapitalen som ny. Når det gjelder (i), må det sies at brannforsikringsverditallene hører med til de tall i Bedriftstillingen 1963 som trolig har relativt store feilmarginer. Særlig for småbedriftene er disse tallene usikre. Noen systematisk feil av betydning i totaltallene for bergverksdrift og industri skulle det imidlertid ikke være grunn til å vente.

Når det gjelder (ii), tolkingen av brannforsikringsverditallene, er det viktig å være merksam på at ved begynnelsen av 1960-årene ble forsikringsselskapenes regler endret slik at det ble gitt adgang til å forsikre til nyverdi, mens det tidligere i prinsippet skulle forsikres til nedskrevet verdi. Forutsetningen var imidlertid at de forsikrede gjenstander ikke var verdiforringet med mer enn opprinnelig 50, senere 30 prosent. Det var fortsatt adgang til, om forsikringstakerne ønsket det, å forsikre til nedskrevet verdi. Som påpekt av Rederforbundet, har Byrådet i vedlegg 7 til Formuesfordelingskomitéens innstilling gitt uttrykk for den oppfatning at forsikringsavtaler i dag som hovedregel sluttes til nyverdi. Det er imidlertid uklart om flertallet av eldre forsikringsavtaler er omjustert til nyverdi. Dessuten vet en lite om hvordan regelen om 30 prosent verdiforringelse blir praktisert av forsikringsselskapene, og om i hvilken utstrekning adgangen til fortsatt å forsikre til nedskrevet verdi blir nyttet av forsikringstakerne. En annen usikkerhet er hvorvidt forsikringsverditallene er

påvirket av underforsikring resp. overforsikring. Disse forhold gjør at en etter Byråets mening ikke generelt kan gå ut fra at forsikringsverditallene i Bedriftstellingen 1963 er å betrakte som nyverdi helt ut, slik som Rederforbundet har gjort.

Spørsmålet om brannforsikringsverditallene for bergverksdrift og industri kan tolkes som nyverdi eller nedskrevet verdi, kan til en viss grad testes ved å sammenlikne med de tilbakegående tall i nasjonalregnskapet for bruttoinvesteringer minus reparasjoner. Noen av vanskene ved å gjennomføre slike sammenlikninger er at en ikke kjenner den nøyaktige levetid for de ymse slag kapitalobjekter, og at nasjonalregnskapets investeringstall også kan inneholde feil. Byrådet har imidlertid forsøkt å gjennomføre slike sammenlikninger særskilt for maskiner og for bygninger i bergverksdrift og industri. Resultatene av disse sammenlikningene synes å indikere at forholdet er noe forskjellig for maskiner og for bygninger. For maskiner i bergverksdrift og industri ser det ut til at brannforsikringsverditallet i Bedriftstellingen 1963 ligger nær opp til full nyverdi, slik som forutsatt i Rederforbundets brev. For bygninger, derimot, tyder sammenlikningen på at brannforsikringsverditallet for 1963 ligger meget nærmere nedskrevet verdi av realkapitalen. Dessuten synes beregningene å vise at forskjellen mellom nedskrevet verdi og nyverdi er betydelig mindre enn det forholdstallet mellom nedskrevet gjenanskaffelsesverdi og gjenanskaffelsesverdi som Rederforbundets beregning bygger på.

På bakgrunn av disse sammenlikninger finner Byrådet ikke å kunne utelukke at nasjonalregnskapets realkapitaltall for bergverksdrift og industri inneholder en overvurdering. Så vidt en kan se, må imidlertid overvurderingen i første rekke gjelde realkapitalen i maskiner, og den må være vesentlig mindre enn antydning av Rederforbundet. Etter de usikre og sammenliknende beregninger som her er nevnt, finner Byrådet at overvurderingen for 1963 maksimalt kan dreie seg om tall av størrelsesordenen 5 milliarder kr. for maskiner og 1 milliard kr. for bygninger. Til sammen er dette 6 milliarder kr. for bergverksdrift og industri under ett. En har ikke grunnlag for på tilsvarende måte å vurdere hvor stor overvurderingen kan ha vært ved utgangen av 1965 og 1949. Likevel virker det som et rimelig anslag etter dette å anta at økingen i den private realkapitalen i bergverksdrift og industri fra 1949 til 1965 kan ha blitt overvurdert med anslagsvis 6 milliarder kr. Med den fordeling av realkapitalen i bergverksdrift og industri på personer og selskaper som Formuesfordelingskomitéen nytter, utgjør dette en overvurdering av økingen i den private realkapital i perioden 1950-1965 på 1 milliard kr. for personer og anslagsvis 5 milliarder kr. for selskaper.

Dette svarer til henholdsvis 2 prosent overvurdering for personer og 11 prosent overvurdering for selskaper.

Ut fra disse grove og omtrentlige overslag alene finner Byrået imidlertid for tiden ikke grunnlag for å revidere nasjonalregnskapets realkapitaltall. Det må presiseres at en ovenfor bare har drøftet muligheten for, og gitt et grovt anslag for, en type feil som går i en bestemt retning. Men det eksisterer, som nevnt, muligheter for feil også på andre punkter i kapitalberegningene som kanskje kan gå i motsatt retning. Alt i alt har en derfor ingen sikkerhet for at feilmarginene på kapitaltallene ble mindre om en foretok den usikre korreksjon som sammenlikningene ovenfor kan synes å gi et visst grunnlag for. Dette gjelder om en ser tallene for bergverksdrift og industri isolert, og i enda høyere grad når en ser de realkapitaltallene som Formuesfordelingskomitéen har nyttet som et hele.

II. BEREGNINGEN AV ØKINGEN I DEN PRIVATE NETTOFINANSKAPITAL

Rederforbundet har utført egne beregninger av de private selskaperes nettofinanskapital ved utgangen av 1949. Disse gir som resultat at selskaperes nettofinanskapital i 1949 maksimalt kunne være minus 2 milliarder kr., mens den i Formuesfordelingskomitéens innstilling er anslått til minus 5 milliarder kr. På dette grunnlag trekker Rederforbundet den slutning at hvis tallene i Formuesfordelingskomitéens innstilling for selskaperes nettofinanskapital 1962 og 1965 er riktige, må komitéens anslag for økingen i selskaperes nettofinanskapital fra 1949 til 1965 endres fra minus 17,2 milliarder kr. til minus 20,2 milliarder kr., dvs. en ytterligere nettogjeldsøking i perioden på 3 milliarder kr. Rederforbundet har ikke foretatt noen selvstendig beregning av økingen i selskaperes nettofinanskapital for perioden 1950-1965 under ett. Rederforbundets innvendinger gjelder bare nettofinanskapitalen ved utgangen av 1949, mens Formuesfordelingskomitéens tall for 1962 og 1965 blir godtatt (forsøksvis) uten noen form for vurdering.

Formuesfordelingskomitéens tall for økingen i selskaperes nettofinanskapital er hentet fra tabell 17 i Nasjonalregnskap 1949-1965 (NOS A 200). Nasjonalregnskapets tall er fastlagt etter forsøk med to alternative beregninger.

I første omgang beregnet Byrået årlige tall for selskaperes disponible inntekt og nettoinvestering, mens økingen i nettofinanskapitalen (eller "nettofordringsøkingen" i Byråets terminologi) ble satt lik differansen mellom disse to størrelser. Denne måte å beregne økingen i netto-

finanskapitalen på er i det følgende kalt den indirekte metode. Det primærstatistiske grunnlag var blant annet inntektsstatistikken 1958 og 1962, kredittmarkedstatistikken og nasjonalregnskapets eierinntekts- og lønnstall.

Byrået foretok alternativt en direkte beregning av økingen i nettofinanskapitalen. På grunnlag av formuesstatistikken 1962 og en regnskapsstatistikk for 1954, begge statistikker basert på likningsmateriale, og på grunnlag av kredittmarkedstatistikken 1962 og 1954 ble det laget en fordeling av den private nettofinanskapital mellom personer og selskaper for årene 1962 og 1954. Anslagene må for begge årene regnes for usikre, men regnskapsstatistikken 1954 og formuesstatistikken 1962 er likevel de mest omfattende undersøkelser av finanskapitalen i de private selskaper som hittil er foretatt i den offisielle statistikk. Den øking i nettofinanskapitalen fra 1954 til 1962 som kunne konstateres ved denne direkte beregning, avvek sterkt fra resultatene av den indirekte metode. Byrået kunne ikke forklare forskjellen, men måtte nøye seg med å konstatere at den offisielle statistikk her ikke hang sammen. Det syntes å være klart at de direkte beregnede tall for økingen i selskapenes nettofinanskapital var de mest rimelige. Nasjonalregnskapets tall ble derfor avstemt mot de direkte beregnede tall ved en relativt enkel forholdsmessig korreksjon av de indirekte beregnede årstall. I nasjonalregnskapspublikasjonen har en, for å understreke usikkerheten ved tallene, ført opp uoverensstemmelsene mellom de to beregningsmåter.

Formuesfordelingskomitéens tall for økingen i selskapenes nettofinanskapital er således framkommet som resultat av den direkte beregning. En beregning av økingen i selskapenes nettofinanskapital etter den indirekte metode ville ha betydd at anslaget i Formuesfordelingskomitéens innstilling ganske drastisk måtte endres i motsatt retning av hva Rederforbundet hevder. Likevel kan det selvsagt ikke utelukkes at det foreligger en feil i den retning som er antydnet i Norges Rederforbunds uttalelse.

Byrået har i detalj gjennomgått Rederforbundets beregning av de private selskapers nettofinanskapital ved utgangen av 1949. Beregningen bygger på følgende antakelser og anslag:

1. En antakelse (uten kildeangivelse) om hvor stor "negativ nettofinanskapital" selskapene hadde i form av aksjer.
2. En antakelse om at finansinstitusjonenes nettofinanskapital ekskl. aksjer noenlunde tilsvarte deres formue ifølge statsskattelikningen.
3. En antakelse om at skipsaksjeselskapenes nettofinanskapital ekskl. aksjer var lik forskjellen mellom deres formue ved statsskattelikningen og skipenes likningsverdi.
4. Et anslag over hvalaksjeselskapenes nettofinanskapital ekskl. aksjer

på grunnlag av regnskaper offentliggjort i Kierulfs Håndbok.

5. Et anslag over den nettofinanskapital som private selskaper i industri og handel sitter med. Dette er gjort på grunnlag av særskilte anslag for (i) selskapenes nettogjeld overfor forretningsbanker og sparebanker, (ii) deres nettogjeld overfor andre banker og finansinstitusjoner og (iii) deres nettogjeld overfor utlandet. Videre er det antatt (iv) at selskapenes nettofordringer ekskl. aksjer overfor personer og personforetak ikke var negative, og (v) at heller ikke deres nettofordringer overfor det offentlige var negative- uten at dette er uttrykkelig nevnt¹⁾.

6. En antakelse om at "manglende poster" (side 13) representerer en nettofinanskapital for private selskaper på -800 til -1000 millioner kr. Dette gjelder (i) nettofinanskapitalen ekskl. aksjer hos private selskaper i andre næringer enn finansinstitusjoner, skipsfart, hvalfangst, industri og handel, og (ii) de nettofordringer ekskl. aksjer som private selskaper i industri og handel hadde overfor skipsfart og hvalfangst. Det blir ikke gitt noen annen grunngeving for denne antakelsen enn at et større tall er "vanskelig å tenke seg".

De fleste anslag og antakelser som ligger til grunn for Rederforbundets beregning, må sies å være svært usikre. Dette gjelder spesielt de "manglende poster" som omfatter nettofinanskapitalen (ekskl. aksjer) for private selskaper i blant annet slike næringer som bygge- og anleggsvirksomhet, kraft- og vannforsyning, forretningsbygg og boliger og samferdsel. For de anslagene som bygger på foreliggende primærstatistikk, henger dessuten statistikken for disse tidlige år på de ulike områder så vidt dårlig sammen at det både er fare for dobbelttelling og for at en har oversett poster av betydning uten å være klar over det. Etter Byråets mening er både det statistiske grunnlaget som Rederforbundet har nyttet for usikkert og for mange vesentlige spørsmål blitt stående ubesvart til at disse beregningene kan tillegges avgjørende vekt.

1) Anslaget av post (i) bygger på den indikasjon som forskjellen mellom disse selskapenes formue ved stats- og kommunelikningen gir om deres bankinnskott (rett nok ved utgangen av 1950) og på en undersøkelse over store utlån i noen større banker ved utgangen av 1949. Post (ii) er anslått på grunnlag av utlånstall for Den norske industribank, Norges Hypotekforening for Næringslivet, livs- og skadeforsikringsselskapene (ved utgangen av 1952) og oppgaver over ihendehaverobligasjonslån opp-tatt av private industriselskaper (inkl. kraftforsyning). De sistnevnte lån representerer for størstedelen gjeld til kredittinstitusjoner (inkl. forretningsbanker og sparebanker). Post (iii) er anslått på grunnlag av tall fra kredittmarkedstatistikken for utgangen av 1952 og tall fra Kierulfs Håndbok for ihendehaverobligasjonslån i utenlandsk valuta opp-tatt av et par industriselskaper.

Dessverre er det primærmateriale som foreligger for svakt til at nettofinanskapitalen ved utgangen av 1949 lar seg beregne direkte særskilt for selskaper og personer (inkl. personforetak) med tilstrekkelig sikkerhet. Bare for utgangen av årene 1954 og 1962 foreligger det statistikk bygd på innsamlede balanseoppgaver som gjør en slik beregning mulig. Som alt nevnt er disse beregningene nyttet til å anslå økingen i nettofinanskapitalen fra utgangen av 1954 til utgangen av 1962, og dette anslaget er igjen nyttet til å korrigere indirekte beregnede tall på grunnlag av nasjonalregnskapet for økingen i nettofinanskapitalen særskilt for selskaper og personer i årene 1950-1965 (fra utgangen av 1949 til utgangen av 1965). Det er grunn til å tro at de tallene en dermed har kommet fram til for økingen i nettofinanskapitalen særskilt for selskaper og personer, er av vesentlig bedre kvalitet enn de tilsvarende nivåttall for nettofinanskapitalen ved utgangen av 1954 og 1962. Tilsvarende er det grunn til å tro at tallene for økingen i nettofinanskapitalen fra utgangen av 1949 til utgangen av 1965 henholdsvis for selskaper og personer (inkl. personforetak), er sikrere enn de tilsvarende nivåttall for 1949 og 1965. Det er neppe realistisk å gå ut fra at nivåttallet for nettofinanskapitalen i 1962 er riktig og at tallet for økingen i nettofinanskapitalen fra 1954 til 1962 er feilaktig fordi en mener at tallet for nettofinanskapitalen i 1949 er beheftet med feil. De nivåttallene for nettofinanskapitalen som er offentliggjort i Formuesfordelingskomitéens innstilling (Byrådet har ikke selv offentliggjort slike nivåttall) er usikre både for 1949 og 1962, mens usikkerhetsgraden ved tallene for økingen i nettofinanskapitalen over denne perioden må antas å være vesentlig mindre.

Statistisk Sentralbyrå kan derfor ikke se at Rederforbundets beregninger gir grunnlag for å endre de tall for økingen i nettofinanskapitalen som er offentliggjort i tabell 17 i Nasjonalregnskap 1949-1965 (NOS A 200). En vil imidlertid gjengi de reservasjoner som er gjort i publikasjonen når det gjelder denne tabellen (og tabell 16). Det heter blant annet at: "Tallmaterialet som ligger til grunn for beregningen av tall for de enkelte institusjonelle sektorer er på mange måter mangelfullt; blant annet har en for enkelte inntekts- og kapitalendringposter måttet nytte tall fra spesielle undersøkelser for 1954, 1958 og 1962 til å trekke slutninger for de andre år i perioden 1950-1965". I forordet blir det sagt fra at "Byrådet vil arbeide videre med tallmaterialet som ligger til grunn for oppdelingen på institusjonelle sektorer, og de publiserte tall må regnes som foreløpige".

Byrådet antar at det på grunn av tallmaterialets art bare er mulig å gi grove anslag for økingen i selskapenes nettofinanskapital og at en må nøye seg med å beskrive hovedtendenser i utviklingen.

III. BEREGNINGEN AV ØKINGEN I DEN PRIVATE FORMUE

Rederforbundet hevder, som omtalt i avsnitt I, at Byrået i sine beregninger har overvurdert økingen i realkapitalen i bergverksdrift og industri i perioden 1950-1965 med 11 milliarder kr. Praktisk talt hele denne overvurderingen må gjelde den private realkapital og dermed også Formuesfordelingskomitéens tall for økingen i den private formue. Fordeles overvurderingen mellom personer og selskaper på samme måte som Formuesfordelingskomitéen har gjort for realkapitalen, vil dette isolert sett innebære at Formuesfordelingskomitéen har overvurdert økingen i personformuen med 1,8 milliarder kr. og økingen i selskapsformuen med 9,2 milliarder kr. I tillegg til dette kommer den feil som Rederforbundet mener å ha påvist for de private selskapers nettofinanskapital. Denne representerer ifølge Rederforbundet en overvurdering av økingen i selskapsformuen med 3 milliarder kr. og en undervurdering av økingen i den personlige nettoformue med 3 milliarder kr. (Rederforbundet forutsetter nemlig at det neppe kan være vesentlige feil i beregningen av økingen i den samlede private nettofinanskapital.) Rederforbundets beregning impliserer således at Formuesfordelingskomitéen har overvurdert økingen i den samlede private nettoformue med 11 milliarder kr., at den har undervurdert økingen i personformuen med 1,2 milliarder kr. (3,0 milliarder kr. minus 1,8 milliarder kr.) og at komitéen har overvurdert økingen i selskapsformuen med 12,2 milliarder kr. (9,2 milliarder kr. pluss 3,0 milliarder kr.).

Byrået vil, som det er redegjort for i avsnitt I, ikke utelukke at de offisielle tall for den private realkapital i bergverksdrift og industri kan innebære en overvurdering av økingen i den private realkapital i perioden 1950-1965 av størrelsesordenen 6 milliarder kr., fordelt med henholdsvis 1 milliard kr. for personer og personforetak og 5 milliarder kr. for private selskaper. Når det derimot gjelder økingen i nettofinanskapitalen, har en som grunnlagt i avsnitt II, kommet til at Rederforbundets beregninger ikke gir grunnlag for å antyde endringer i de offisielle tall. Av dette kan en imidlertid ikke uten videre slutte at Formuesfordelingskomitéen har overvurdert økingen i den private formue med henholdsvis 1 milliard kr. for personer og personforetak og 5 milliarder kr. for private selskaper. En kan nemlig ikke utelukke at økingen i den private realkapital i andre næringer enn bergverksdrift og industri har blitt undervurdert. Den overvurdering som Byrået har antydnet ovenfor, er således i høy grad partiell og hypotetisk. En har etter Byråets mening på det nåværende tidspunkt ikke grunnlag for å foreta noen revisjon av nasjonalregnskapet på dette punkt.

Tabell 1. Økingen i den private nettoformue fra utgangen av 1949 til utgangen av 1965 etter eiersektor og formuens art. Milliarder kroner

	Personer og personforetak	Sel- skaper	I alt
I. Formuesfordelingskomitéens tall			
Privat realkapital	62,3	49,6	111,9
Privat nettofinanskapital	2,6	-17,2	-14,6
Privat nettoformue	64,9	32,4	97,3
II. Rederforbundets alternative tall			
Privat realkapital	60,5 ¹⁾	40,4 ¹⁾	100,9
Privat nettofinanskapital	5,6	-20,2	-14,6
Privat nettoformue	66,1	20,2	86,3
III. Hypotetiske tall ²⁾			
Privat realkapital	61,3	44,6	105,9
Privat nettofinanskapital	2,6	-17,2	-14,6
Privat nettoformue	63,9	27,4	91,3

- 1) Rederforbundets totaltall for overvurderingen av realkapitalen med 11 milliarder kr. er fordelt på personer og selskaper i samme forhold som realkapitalen i bergverksdrift fordeler seg på de to eiergrupper i Formuesfordelingskomitéens innstilling, jfr. tabell 14, side 102 i innstillingen.
- 2) Beregnet under forutsetning av at økingen i realkapitalen i bergverksdrift og industri har blitt overvurdert, mens økingen i resten av realkapitalen og i nettofinanskapitalen har vært slik som angitt i den offisielle statistikk.

For å lette oversikten har en i tabell 1 stilt sammen Formuesfordelingskomitéens tall, Rederforbundets alternative tall og de ovenfor nevnte hypotetiske tall for økingen i den private nettoformue. Det framgår her at Rederforbundets anslag for økingen i personformuen ligger knapt 2 prosent over Formuesfordelingskomitéens tall, mens Rederforbundets anslag for økingen i selskapsformuen ligger 38 prosent under Formuesfordelingskomitéens tall. Videre framgår det at de hypotetiske tall ligger knapt 2 prosent under Formuesfordelingskomitéens tall for økingen i personformuen og 15 prosent under Formuesfordelingskomitéens tall for økingen i selskapsformuen. En 2 prosent over- eller undervurdering av økingen i personformuen ligger langt innenfor de feilmarginer en må regne med når det gjelder tall av denne art. En eventuell feil på 15 prosent for økingen i selskapsformuen kan heller ikke sies å være større enn den feilmargin en må regne med for slike tall.

Tabell 2. Privat sparing og prisvinst 1950-1960 fordelt på personer og selskaper. Milliarder kroner

	Personer og personforetak	Sel- skaper	I alt
I. Formuesfordelingskomitéens tall			
Privat sparing	27,4	15,5	42,9
Privat prisvinst	37,5	16,9	54,4
Øking i privat nettoformue	64,9	32,4	97,3
II. Rederforbundets alternative tall			
Privat sparing	28,6 ¹⁾	7,8 ²⁾	36,4
Privat prisvinst	37,5 ¹⁾	12,4 ²⁾	49,9
Øking i privat nettoformue	66,1	20,2	86,3
III. Hypotetiske tall ³⁾			
Privat sparing	26,7	11,7	38,4
Privat prisvinst	37,2	15,7	52,9
Øking i privat nettoformue	63,9	27,4	91,3

- 1) I Rederforbundets uttalelse er det ikke nevnt noe om hvordan økingen i personformuen er tenkt fordelt på sparing og prisvinst. I tabellen er det forutsatt samme prisvinst som i Formuesfordelingskomitéens innstilling. Av dette følger at den personlige sparingen blir 1,2 milliarder kr. høyere enn i Formuesfordelingskomitéens innstilling.
- 2) De private selskapenes sparing er i samsvar med Rederforbundets uttalelse forutsatt lik halvparten av det sparetall som Formuesfordelingskomitéen har kommet fram til. Av dette følger at selskapenes prisvinst blir 4,5 milliarder kr. mindre enn i Formuesfordelingskomitéens innstilling. Se fotnote 1, side 13.
- 3) Se tabell 1, fotnote 2.

Eventuelle feil i anslagene for økingen i den private formue har også konsekvenser for de anslag som er offentliggjort i Formuesfordelingskomitéens innstilling, kapittel V, tabell 18 (side 106) for privat sparing og prisvinst fordelt på personer og selskaper¹⁾. I tabell 2 har en stilt sammen de absolutte tallene i denne tabellen og de tilsvarende tall som Rederforbundets beregninger og de hypotetiske tall i tabell 1 innebærer. Det framgår her at Rederforbundets tall for den personlige sparing ligger 4 prosent over Formuesfordelingskomitéens tall, mens Rederforbundets anslag for selskapssparing utgjør bare halvparten av Formuesfordelingskomitéens

1) Som nevnt i fotnote 1 side 2, er tallene for sparingen beregnet av Statistisk Sentralbyrå og tallene for prisvinsten av Formuesfordelingskomitéen.

tall. Rederforbundet har ikke gitt noe anslag for den personlige prisvinst, men Rederforbundets anslag for selskapenes prisvinst ligger 27 prosent under Formuesfordelingskomitéens tall¹⁾.

De hypotetiske tallene i tabell 2 viser for personer og personforetak forholdsvis liten forskjell fra de tilsvarende tall i Formuesfordelingskomitéens innstilling. For selskapenes vedkommende ligger det hypotetiske tallet for den private sparing 25 prosent lavere enn Formuesfordelingskomitéens anslag, og det hypotetiske tallet for prisvinsten ligger 7 prosent lavere.

I Rederforbundets brev blir Formuesfordelingskomitéens anslag for selskapssparingen også vurdert ut fra beregninger over fondsopplegg i aksjeselskaper, vesentlig på grunnlag av skattestatistikkens tall. Med de erfaringer Byrådet har gjort etter inngående og langvarige forsøk på å bygge bro mellom nasjonalregnskapets og skattestatistikkens inntekts- og sparetall, kan en uten videre si at Rederforbundets anslag for fondsopplegg i forskjellige former neppe kan gi noen brukbar indikasjon på størrelsen av selskapssparingen slik denne er definert i nasjonalregnskapet og i Formuesfordelingskomitéens innstilling. Formuesfordelingskomitéens sparebegrep svarer nemlig til kapitaltilveksten i nasjonalregnskapet, og denne har et annet innhold enn den forretningsmessige sparing. Forskjellen mellom disse begrepene blir hvert år understreket i Økonomisk utsyn. I Utsynet for 1968, side 83, heter det således at "I tabell 75 er det nyttet betegnelsen privat kapitaltilvekst for å markere at tallene ikke svarer til privat sparing etter vanlig bedriftsøkonomisk oppfatning. Tallene for kapitaltilveksten er blant annet

-
- 1) Det framgår ikke klart av Rederforbundets uttalelse hvordan økingen i selskapsformuen er tenkt fordelt på selskapssparing og prisvinst for private aksjeselskaper. Det sies at tallet for den totale selskapssparing 1950-1965 vil bli "halvert sammenlignet med de 15,8 milliarder som er angitt i tabell 19, side 106. Samtidig vil selskapenes "prisvinst" bli redusert med 5-6 milliarder ved en slik justering." I tabell 2 er prisvinsten oppført med 4,5 milliarder kr. mindre enn Formuesfordelingskomitéens anslag, og da blir tallet for selskapssparingen 7,8 milliarder kr., dvs. praktisk talt halvert sammenliknet med Formuesfordelingskomitéens anslag. En reduksjon av prisvinsten på 5-6 milliarder kr. er ikke konsistent med en halvering av sparingen. En har valgt å holde fast ved konklusjonen om halvering og å justere Rederforbundets tall for prisvinsten tilsvarende. Rederforbundet har ikke gjort rede for hvordan fordelingen av økingen i selskapsformuen på sparing og prisvinst er foretatt, men Rederforbundets tall for prisvinsten synes - selv med en reduksjon på 4,5 milliarder kr. i stedet for 5-6 milliarder kr. - å være alt for lavt og tallet for selskapssparingen tilsvarende for høyt anslått.

upåvirket av eventuelle opp- eller nedvurderinger av kapitalposter, og de er framkommet etter fradrag av beregnet kapitalslit basert på gjenanskaffelsespriser og ikke etter fradrag av bedriftens faktiske avskrivninger."

Anslag for kapitaltilveksten eller sparingen i Formuesfordelingskomitéens terminologi kan derfor ikke knyttes til bokførte verdier uten at disse er tilpasset nasjonalregnskapets definisjoner. Rederforbundet har i sin uttalelse ikke gjort forsøk på dette. Det er derfor ikke overraskende at Rederforbundets anslag for selskapssparingen ut fra skattelikningstall (fundsopplegg i aksjeselskaper er satt lik 20 prosent av antatt inntekt) gir resultater som avviker sterkt fra nasjonalregnskapet. Dermed har en bare på nytt konstatert det kjente faktum at det eksisterer store forskjeller mellom inntektstallene fra skattelikningen og fra nasjonalregnskapet. Det har vært, og er fortsatt, et uløst problem i den offisielle statistikk å kunne påvise i hvilken grad dette skyldes definisjonsforskjeller og i hvilken grad det skyldes feil ved det ene eller det andre sett av data. Byrådet ser ingen annen utvei til å komme dette problemet inn på livet enn gjennom en fullt utbygd regnskapsstatistikk basert på standardiserte regnskaper og med støtte i en regnskapslov.

IV. SLUTTORD

Byrådet har ikke sett det som sin oppgave å vurdere hvilke konsekvenser det kunne ha hatt for konklusjonene i Formuesfordelingskomitéens innstilling om Rederforbundet hadde hatt rett i sine påstander om feil både i realkapitaltallene og tallene for nettofinanskapitalen (eller eventuelt om en hadde ønsket å erstatte Formuesfordelingskomitéens tall med de hypotetiske tallene i tabellene 1 og 2). En tillater seg imidlertid å peke på de reservasjoner overfor disse tallene som komitéen selv har tatt på en rekke punkter i innstillingen.

På side 29 i avsnittet om Veksten i realkapitalen heter det således at "For beregninger av det slag det her gjelder over en så lang periode må en regne med til dels betydelige feilmarginer." I kapitlet om Den private formue på side 88 sier komitéen: "Beregningene bygger på et svakt tallgrunnlag og er beheftet med en betydelig feilmargin. Særlig gjelder dette for de beregnede fordelinger innenfor personsektoren; disse bygger vesentlig på skattestatistikkens oppgaver over formuesfordelingen." I avsnittet om Formuesøkningen for personer og selskaper på side 101, fotnote 1, heter det blant annet: "Allerede her bør det imidlertid framheves at

feilmarginen for fordelingen av den private formuen og fordelingen av formuesøkningen på personer og foretak er betydelig. Særlig gjelder dette fordelingen av nettofinanskapitalen og endringene i den. En antar likevel at det på grunnlag av de tall en har kommet fram til, vil være mulig å danne seg et grovt bilde av hovedtendensene i utviklingen i etterkrigstiden." Forbehold om svakt tallmateriale er gjentatt blant annet nederst på side 103 og øverst på side 104 og videre like før oppsummeringen av konklusjonene nederst på side 105, der det blant annet heter: "Da nettoformuen for selskaper og personsektoren som nevnt er beregnet som summen av realkapital og nettofinanskapital, og da fordelingen av nettofinanskapitalen gir rom for en betydelig feilmargin, må dette også gjelde fordelingen av nettoformuen."

Disse sitatene viser at Formuesfordelingskomitéen har vært fullt ut merksam på de betydelige feilmarginer som dessverre ennå hefter seg ved nasjonalregnskapets tall på de områder det her gjelder. Bare en detaljert gjennomgåing av analysen og konklusjonene i innstillingen kan gi grunnlag for å vurdere hvorvidt komitéen har tatt tilstrekkelig omsyn til feilmarginene. En slik gjennomgåing har ikke Byrået - og heller ikke Rederforbundet - foretatt.

Byrået har i vedlegg 7 til Formuesfordelingskomitéens innstilling gjort rede for ønskeligheten av å forbedre statistikken over formue og realkapital, men har samtidig pekt på at dette er en oppgave som vil måtte ta tid og kreve innhenting av helt nytt statistisk materiale. Med det tallgrunnlag en nå har, er det etter Byråets mening begrenset hva en ved hjelp av endrede beregningsmetoder kan oppnå i retning av å beregne tall med mindre feilmarginer enn de som i øyeblikket foreligger. Byrået er for tiden i gang med en revisjon av nasjonalregnskapets beregninger over verdien av realkapitalen. Det er ennå ikke mulig å si noe sikkert om hvilke endringer de nye beregninger eventuelt vil føre til. I alle tilfelle må en regne med at også de reviderte tall vil måtte bli beheftet med store feilmarginer.